

Terörün Kentleşmesi Olgusuna Karmaşık Sorunlar Perspektifinden Bakmak

Looking at the Urban Terrorism from the Perspective of Wicked Problems

Esra Banu Sipahi^a , Hande Karamanoğlu^b

^a *Department of Political Science and Public Administration, Necmettin Erbakan University, Konya, Turkey*
ebsipahi@erbakan.edu.tr (Corresponding Author)

^b *PhD Candidate, Department of Political Science and Public Administration, Necmettin Erbakan University, Konya, Turkey*

Özet

Terörün kökenleri çok eski dönemlere dayanmasına rağmen literatürde kabul edilmiş bir terör tanımı bulunmamaktadır. 18. yüzyıldaki terör devletin resmi kurumlarını hedef alırken, zaman içinde terörün hedefi, eylem biçimleri ve gerçekleştiği mekân değişikliğe uğramıştır. Özellikle 11 Eylül 2001 İkiz Kule Saldırıları bir dönüm noktası olmuş, 'yeni' terörün hedef aldığı kitle giderek kentsel nüfus ve eylemlerin mekânları da kentler haline gelmiştir. Saldırıları sonrası özellikle mega kentlerde terör korkusu artmış ve buna yönelik çözüm arayışları gündeme gelmiştir. Terörle mücadelede geliştirilen çözüm yollarının bir süre sonra terör örgütleri tarafından fark edilmesi ve yeni yollar bularak kendilerini yeni duruma alıştırmaları, kentleri hedef alan yeni terörün karmaşık bir sorun haline gelmesine sebep olmuştur. Terörün kentleşmesi olgusunun karmaşık sorunlar bağlamında ele alınması gerekliliğinden hareketle kaleme alınan bu çalışmada, öncelikle konu ile ilgili bir kavramsal çerçeve çizilmekte, terör ve kent ilişkisine değinilmektedir. Ardından, terörün kentleşmesi olgusunun Dünyadaki ve Türkiye'deki örnekleri üzerinden, karmaşık sorunlarla bağlantısı kurulmakta, teröre karşı önleyici yaklaşımların neler olabileceği tartışılmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Terörizm, terörün kentleşmesi, karmaşık sorunlar, kentsel tasarım

Abstract

Although the origins of terrorism date back to ancient times, there is still no accepted definition in the literature today. While terrorism in the 18th century was taken aim at the official institutions of the state, in time the target of terrorism, its forms of action, and the place where it took place changed. In particular, the attacks on the Twin Towers on September 11, 2001, represented a turning point: The target group of the "new" terror gradually became the urban population, and the places where the actions were carried out became cities. After the attacks, fear of terrorism increased, especially in megacities, and the search for a solution came to the fore. The fact that the solutions developed in the fight against terrorism were recognized by the terrorist organizations after some time and they found new ways to adapt to the new situation led to the new terrorism targeting cities becoming a "wicked problem". In this study, starting from the need to consider the phenomenon of urban terrorism in the context of wicked problems, a conceptual framework on the subject is first set out and the relationship between terrorism and the city is mentioned. Then, using examples of urban terrorism in the world and in Turkey, its relationship with "wicked problems" is established and preventive approaches against terrorism are discussed.

Keywords: Terrorism, urban terrorism, wicked problem, urban design

For Citation: Sipahi, E.B. & Karamanoğlu, H. (2022). Terörün Kentleşmesi Olgusuna Karmaşık Sorunlar Perspektifinden Bakmak. *Journal of Academic Value Studies*, 8(2), 119-135. <http://dx.doi.org/10.29228/javs.62722>

Received: 31.05.2022 Accepted: 16.07.2022

This article was checked by *intihal.net*

1. Giriş

Günümüzde kentler, fiziksel, demografik ve ekonomik olarak sürekli büyüme eğilimi göstermekte ve kentlerde yaşam giderek daha riskli, maliyetli ve stresli hale gelmektedir. Buna karşın, kentsel saçaklanmanın, göçe bağlı insan çeşitliliğinin arttığı bugünün kentlerinde mevcut sorunlara yeni ve çok daha karmaşık olanları eklenmekte ve bu sorunlara kalıcı ve köklü çözümler üretilebilmesi de giderek güçleşmektedir. Sözü edilen sorunlardan biri de kentlerde terörist eylemlerin ve örgütlerin yaygınlaşmasıdır. Terör, çok eski bir sorun olmakla birlikte günümüzün yoğun nüfuslu kentlerinde eylemler daha çok ses getirebilmekte ve daha fazla kişinin yaşamını etkilemektedir. Ayrıca terör örgütleri kentlerde saklanma kolaylığı elde etmekte ve bünyelerine eleman devşirme kapasitelerini de artırmaktadırlar. Bu nedenlerle terör, yeni biçimleri ve görünüşleriyle kentsel alanda eskisinden çok daha fazla varlık göstermektedir. Artık “terörün kentleşmesi” olgusu gündeme oturmuştur ve karmaşık bir kentsel sorun olarak terör, güncel kentsel sorunlardan biri haline gelmiştir.

Bilindiği gibi karmaşık sorunlar, çözümünü çoğu zaman belirsiz, öngörülemeyen, habis problemlerdir. Terör ise yaşamı ciddi biçimde kesintiye uğratan, neden olduğu korku ve endişe nedeniyle etkileri uzun zaman devam eden, özellikle de kentin incinebilir kesimlerinin yaşamlarını etkileyen yönüyle bu karmaşık sorunların önde gelenlerinden biridir. İnsanları kamusal alandan uzaklaştıran, onları izole eden ve yaşam kalitelerini belirgin biçimde etkileyen terör, kuşkusuz mücadele stratejileri açısından da tartışmalıdır. Günümüzde caydırıcı hukuksal düzenlemelere gidilmesinden, mekânsal tasarım çözümlerine, stratejik faaliyetlerden kolluk gücünün görev ve yetki alanlarının çeşitlendirilmesine değin teröre karşı birçok önleyici tedbirlere başvurulmaktadır.

Bu çalışma, terörün kentleşmesi olgusundan hareketle, konunun karmaşık bir sorun olarak ele alınması gerekliliğini gündeme getirmekte ve bu bağlamda da terörle mücadele stratejileri ya da soruna müdahale araçları bağlamında önleyici yaklaşımların neler olabileceğine odaklanmaktadır. Bu doğrultuda öncelikli olarak ve terör ve terörün kentleşmesi ile ilgili kavramlar tanımlanarak, karmaşık bir sorun olarak terörün kentleşmesi olgusu dünyadaki ve Türkiye’deki örnekleri üzerinden analiz edilmekte ve terörle mücadele stratejileri proaktif çözümler ekseninde değerlendirilmektedir.

2. Kavramsal Çerçeve

Terör, eski bir olgu olsa da üzerinde uzlaşılmış bir tanımı bulunmamaktadır. En bilinen tanımı ile terör; devletlerin onaylamadıkları, mevcut siyasal düzeni değiştirmek amacıyla, masum insanları ya da kurumları hedef alan güçlü şiddet öğeleri içeren eylemlerdir. Cirhinlioğlu (2004:32) kavramın tanımlanma güçlüğüne vurgu yaparak, ‘terör’ tanımlarının ortak özelliklerini şöyle sıralamıştır: Siyasi bir amacının olması, şiddet içermesi, masum insanları ve stratejik noktaları hedef alması, tarihsel arka planının olması, ulusal ve/veya uluslararası boyutta olması, planlı, sistemli ve örgütlü olması ve interdisipliner bir yaklaşımı zorunlu kılması. Güçlü ve Akbaş (2019: 251) ise terörü, “mevcut siyasal sistemi değiştirmek veya yıkmak amacını taşıyan bir ideolojiden beslenerek meydana getirdiği örgütsel yapılanmayla şiddet enstrümanı kullanmak” olarak tanımlamışlar ve terörün olmazsa olmaz şu üç ögesine vurgu yapmışlardır: Şiddet, örgüt ve ideoloji.

Federal Bureau of Investigation(FBI) da ‘terör’ kavramını ‘uluslararası terör’ ve ‘iç terör’ olarak ikiye ayırmakta; ‘yabancı terör gruplarından ilham alan veya terörü destekleyen ülkeler ile bağlantılı, bireysel ya da grup olarak işlenen, şiddet ve suç eylemlerini’ uluslararası terör olarak tanımlamaktadır. İç terör ise ‘bireyler veya gruplar tarafından, iç etkilerden kaynaklanan örneğin politik, dini, sosyal, ırksal veya çevresel faktörler, ilerideki ideolojik kazanım için işlenen şiddet ve suç eylemleridir’ şeklinde tanımlanmıştır (fbi.gov, 2021).

Öte yandan terör konusunda devletler arasında da bir fikir birliğinden söz etmek güçtür. Sözelimi, kimi ülkelerin ‘terör’ olarak adlandırdığı eylemleri ya da ‘terörist’ olarak nitelediği grupları kimi ülkeler ‘savaşçı’ olarak değerlendirmektedirler (Jenkins, 1980, s. 1-2). Hatta kimi ülkeler bu grupları kendi çıkarları için kullanmakta ve yapılan eylemleri meşru zemine taşıma noktasında oldukça istekli olmaktadır. Bazı ülke hükümetleri ise muhalif olarak gördükleri siyasi eylemleri terör olarak görme eğilimindedirler. Ayrıca medya da haberlerin daha çok ilgi çekmesi ve toplumdaki etkilerinin artırılması için şiddet içeren olayların bir bölümünde ‘terör’ kavramını kullanma yoluna gitmektedirler. Görüldüğü üzere terör tanımlanması güç, subjektif bir olgudur.

Bunların dışında ‘terörizmi’ kısaca tanımlamak gerekirse; ‘politik hedeflere ulaşmak için sistematik şekilde bölmeye ve korku duygusunun yayılmasını sağlamaya yönelik, şiddet içeren eylemlerde bulunma yöntemi’ olarak tanımlanmaktadır. Bununla birlikte, siyasi eğilimler içermesinden dolayı terörizmin akılcı bir tanımlanmasını yapmak güç görünmektedir (Golder&Williams, 2004: 277; Lentini, 2008, s. 139). İlgili yazında sıklıkla refere edilen Jenkins (1980: 1-

2) ise ‘terörizmi’; “temel amacı çeşitli amaçlara hizmet edebilecek korku ve alarm yaratmak olan belirli bir dizi eylem” şeklinde tanımlanmaktadır.

Esasen ‘terörist’ ve ‘terörizm’ kavramları 18. yüzyıldan itibaren kullanılmaya başlanmıştır. Terör veya ‘terörist’ terimleri; 1796 yılında Dictionnaire of the Académie François’ya eklenmiştir. Bu terimi Jakobenler kendileri için olumlu bir anlamda kullanmışlardır. 9 Thermidor olayından¹ sonra kavramın anlamı değişime uğramış, bu dönemden sonra ‘terörist’, cezai sonuçları olan bir suç kavramına dönüşmüştür. Fransız Devrimi döneminde yaklaşık Mart 1793-Temmuz 1794 tarihlerinde terörist; ‘zorlayıcı bir şekilde görüşlerini dikte etmek isteyen herkes’ biçiminde nitelenmeye başlanmıştır. Daha sonraki dönemlerde ise kavramın kapsamının pek çok farklı olumsuz anlamı içerecek şekilde genişlediği görülmekte ve ‘her türlü ve zorunlu olmayan siyasal şiddet olaylarını gerçekleştiren eylemcileri’ anlatmak üzere kullanılmaya başlandığına tanıklık edilmektedir (Laqueur, 2012: 6).

3. Terör ve Kent İlişkisi

Tarihsel geçmişi M.S.70’teki Roma İmparatorluğu’nun Filistin’i işgalinin ardından Romalılara karşı düzensiz savaş taktikleri uygulayan Siccari eylemlerine dayandırılan terörizm, o yıllardan bugüne değin varlığını farklı görünümü ile sürdürmekte (Ayas ve Avaner, 2021: 250), her geçen gün kulsuz savaş taktiklerine yenileri eklenmekte ve coğrafi kapsamı da genişlemektedir. Günümüzde global bir sorun haline gelen terörizm, devletlerin, sivil toplum kuruluşu görünümü grupların ve teknolojinin katkıları ile yeniden biçimlenmekte etki alanını genişletmektedir. Düzensiz savaş teknikleri, intihar saldırıları, evrakta sahtecilik, resmi kurumların bilişim sistemlerine girme ve bilgilerine erişme, yeni medya araçlarının kullanımı, silah ve uyuşturucu madde kaçakçılığı gibi pek çok yöntemi içeren terör eylemleri artık ‘hibrit terör’ adı ile anılan yeni tasvirleri ile ‘hibrit çatışma’ modellerinin bir parçası haline gelerek (Ayas ve Avaner, 2021: 250-257), insanlığın karmaşık bir sorunu olarak gündeme gelmektedir.

Mekânsal olarak da 1990’lı yıllardan başlayarak terör faaliyetlerini gerçekleştirme sıklığı kırsal alanlardan kentsel alanlara doğru kaymış, özellikle 11 Eylül 2001 saldırılarından sonra terörün kentsel bir sorun haline gelmesi tartışmalara konu olmaya başlamıştır. Geleneksel terörün daha çok kırsal bölgelerde bulunan devletin askeri güçlerini hedef alan görünümü değişmiş, onun yerine terör kentsel alanda yaşayan sivil halka yönelmeye başlamıştır (Gün Çınğı, 2020: 24). Terörün kentlere doğru kaymasının ardında farklı faktörler olmakla beraber, bu değişimin miladının 11 Eylül saldırıları olup olmadığı konusu tartışılmaktadır.

Terörün değişen görünümü dördüncü dalga olarak adlandırılmıştır. ‘Yeni terörizmin’ kaynağının din ve Batı karşıtlığı olduğu konusunda bir fikir birliği bulunmaktadır. Usame bin Laden ve El Kaide uluslararası terör ağı, yeni terörizmin tipik bir örneği olarak kabul edilmekte ve yeni terörizm İslami hareketlerle özdeşleştirilmektedir. 11 Eylül saldırılarının faili durumundaki sözde İslamcı örgütün, bir dünya kenti olan New York’un (ve kapitalizmin) sembol binalarına saldırması ve bu bağlamda dünyada kamuoyunda yarattığı güçlü etki ile terör, Müslümanlık ve kent kavramlarını beraber anılır hale getirmiştir. Bunun sonucu olarak da İslamofobi² yaygınlaşmaya başlamıştır. Ancak 1994 yılında Tokyo metrosunda kimyasal silah kullanılarak gerçekleştirilen terör saldırısı, Amerika’da sağ görüşlü militanların Oklahoma’daki Federal binasını bombalamaları, Christian Identity teröristlerinin kitlesel yıkımları İslami olmayan terör eylemlerine örnek verilebilir (Morgan, 2004:30).

Ne var ki, kentlerde terörün geçmişini 1970’li yıllardan itibaren ele almak olanaklıdır. O yılların özgürlükçü rüzgârları ile ortaya çıkan ‘kent gerillaları’³ her ne kadar bazı toplumsal kesimler tarafından desteklense ve bu grup hakkında olumlu bir imaj çizilmeye çalışılsa da kentsel terörün ilk örnekleri arasında ele alınmaktadır. 1970’lerden sonra Batı kentlerine yapılan fiziksel müdahalelerle birlikte yönetsel değişimler de yaşanmıştır. Kentsel tasarımlar

¹ Fransız Devriminde 27 Temmuz 1794 tarihinde (devrim takviminde 9. Thermidor dönemine denk geldiği için bu adla anılır) başlatılan Maximilien Robespierre’in düşmesi, devrimci coşkunun sönmeye başlaması ve Terör Döneminin (Reign of Terror)bitmesi ile sonuçlanan parlamenter isyandır (www.brittanica.com, 2022)

² ‘İslam korkusu’ olarak da tanımlanan İslamofobi, genel olarak İslam’a ve Müslümanlara karşı duyulan korku, nefret, kin, düşmanlık, gibi tutum ve davranışları kapsamaktadır. Yine akademik metinlerde İslamofobi, ayrımcılık, dışlama, önyargı, şiddet vb. kavramlarla tanımlanmaktadır (Aslan, Kayacı, & Ünal, 2016, 452).

³ ‘Kent gerillası’, askeri yönetimlere ya da baskıcı devlet yönetimlerine karşı silah kullanarak savaşan kişilere verilen addır. Büyük kentlerinde aktif olarak varlıklarını sürdürmekle beraber diğer suçlulardan siyasi hedef izlemesi ve yalnızca hükümete, büyük şirketlere ve emperyalistlere saldırılarıyla ayrılırlar. Hedefleri ülkede hüküm süren rejimdir ve sistematik olarak yetkililer ve ülkedeki iktidarı kullanan insanlar hedef alınmaktadır. Birincil görevleri, dikkati dağıtmak, yıpratmak, askeri rejimin moralini bozmak, üst sınıfların zenginliklerine saldırmaktır. Amaçları ise, kırsaldaki teröristlere yardım etmek ve silahlı nüfusla tamamen yeni bir düzen kurmaktır (Marighella, 1971, s. 20-21).

yeniden düşünölmeye başlanmış, şiddet ve suç davranışının ortaya çıkmasında kentsel ve mekânsal ögelerin etkisi fark edilmiştir. Suç ve kentsel tasarım arasındaki ilişki çalışmalara konu olmuştur.

1990'lı yıllarda kentlerdeki terör saldırıları istisna kabul edilmiş ve her ülkenin kendi iç sorunlarının ya da anlaşmazlıkların sonucu olarak görölmüştür. 1995 yılında İngiliz kentlerini özellikle Londra'ya hedef alan IRA bu duruma örnek gösterilebilir. İngiltere, Londra'ya IRA dışındaki terör saldırısı riskinin düşük olduğunu ileri sürmüştür. Ancak bu algı 11 Eylül saldırılarıyla değişmiş, terörün kentlerde geçici görünürlüğü kalıcı bir korku hale gelmiştir. 11 Eylül saldırılarından sonra uluslararası terör ağlarının kentleri hedef aldığı geri dönülemez bir gerçeklik olarak kabul edilmiş, Laqueur'un (1996) 'terörün postmodern hali' olarak değerlendirdiği yeni terör ülkeler için yeni sorunlar ortaya çıkarmıştır. Postmodern terörizmin etkisi ile kentsel alanların tasarımlarının kökten değişmesine yol açabilecek bir alarm durumu oluşturmuştur (Coaffe, 2003: 1). Konuyla ilgili olarak Almanya'nın Hamburg kentinde El Kaide'nin uzantılarının tespit edilmesi ile terör örgütlerinin dünyanın çeşitli yerlerine çeşitli suç ağları ile bağlandıklarının farkına varılmıştır (Ayas ve Avaner, 2021: 250). Dolayısı ile bu postmodern terörizm, küresel olduğu ölçüde kentseldir.

4. Mega kentlerde Terör

Yukarıda belirtildiği üzere, Londra, Paris ve New York gibi mega kentlerde gerçekleştirilen terör eylemleri barındırdığı nüfus nedeni ile daha büyük ses getirmekte, bu saldırılar tüm dünyanın ilgisini çekmektedir. Bu noktada Mumford'un 'megapolis' kavramından yola çıkılarak kullanılan mega kent olgusuna kısaca yer vermek yerinde olacaktır.

Türk dil kurumu mega kenti; 'büyük kent' olarak tanımlarken, Cambridge sözlük, "içinde 10 milyondan fazla insanın yaşadığı çok büyük şehir" olarak tarif etmektedir. Keleş ve Ünsal ise anılan kentlerin yalnızca demografik olarak değil, aynı zamanda sosyo-ekonomik ve kültürel anlamda da diğer kentlerden farklılaşmalarının altını çizmektedirler. Mega kentin coğrafi kapsamı da farklılaşmakta, kent merkezi ve çevreyi de içerecek biçimde ele alınmaktadır (Keleş & Ünsal, 1982, s. 25-26). Bu kentler, yönetim, altyapı, trafik gibi konularda karmaşık özelliklere ve kendilerine özgü sorunlara sahip olmalarının yanı sıra değişim hızlarının büyüklüğü ile de diğer kentlerden ayrılmaktadırlar. Mega kentler buldukları ülkenin ekonomileri için harekete geçirici bir güce sahiptir ve ülkelerin ekonomik ve politik kararlarını etkilerler. Bu nedenle bir mega kentte yaşanan afet ve terör gibi toplumsal yaşamı kesintiye uğratan olaylar, kentlerin rutin işleyişlerinin ve fonksiyonlarının bozulmasına, hatta ülkenin, çevrelerindeki bölgelerin sosyal, ekonomik ve politik dokusunun altüst olmasına yol açabilmektedir (Wenzel, Bendimerad, & Sinha, 2007: 483).

Özellikle küreselleşmenin hız kazanmasıyla beraber mega kentlerde gözle görülür bir değişim yaşanmaktadır. Değişen güç ilişkileri, küresel etkiler ve demografik etkenler nedeni ile bu kentler, sürekli artan bir yönetilebilirlik ve kontrol krizi ile yüz yüze kalmaktadırlar. Bu durum da söz konusu kentlerde güvenlik açığını ve suç sayılan olayların artışı beraberinde getirmektedir (Kraas, 2007: 80). Bunun yaşam alanları ile ilişkilendirilen temel nedenlerini şu şekilde sıralamak olanaklıdır: Standart barınma prosedürlerine bağlı konut artış oranına bağlı olarak nüfus yoğunluğundaki artış, çöküntü alanları ve eskiyen yapıların artması. Bu nedenler mega kentleri nüfus yığılıları karşısında savunmasız bırakmakta ve her geçen gün güvenlik açığının artmasına neden olmaktadır. Yine kentlerde nüfusun refahı, ulaşım, elektrik, su gibi yaşam hattı sistemlerinin düzgün işleyişine bağlı olmaktadır. Ayrıca olası bir afet, terör saldırısı ya da olağanüstü bir durumda müdahale ve yardım yeteneklerinin zayıf olması bu kentlerin savunmasız olduğu konular arasındadır (Wenzel, Bendimerad & Sinha, 2007: 483).

Sözü edilen savunmasızlıkları ve yoğun nüfus arasında eylemlerini başarıya ulaştırabilecekleri, hedeflerine ulaşabilecekleri ve rahatça gizlenebilecekleri varsayımı ile terör grupları faaliyet alanları olarak mega kentleri seçmektedirler. Bu bağlamda siyasal şiddetin bu kentleri seçmesinin arkasında yatan faktörler şu dört madde ile açıklanabilir: İlk olarak, teröristler yıldırma hareketlerini mega kentlerde daha kolay yapma olanağı bulur ve daha kolay gizlenebilirler. İkinci olarak, bu kentlerdeki kalabalık nüfus ve kimsenin kimseyi tanımaması sonucunda teröristler rahatça hareket edebilir ve nüfusa göre yetersiz güvenlik biriminin olması izlenmelerini zorlaştırır. Üçüncüsü, kırsal alanlarda yapılan eylemlerde halkın desteğinin alınması belirgin bir koşul iken, mega kentlerde bu bir zorunluluk değildir. Dördüncü olarak da mega kentlerde toplumsal dışlanma, yoksulluk gibi sosyal sorunların artması, terör gruplarının kendilerine taraftar bulmalarını kolaylaştırmaktadır. Böylece nüfus olarak yoğun olan bu kentler, terörist faaliyetler açısından yarattığı bu avantajlara karşın, kendilerine destekçi bulan ve kalabalıklaşan terör gruplarının zaman içinde birbirlerini ele verme ve görünür hale gelme gibi durumlarla da karşı karşıya kalabilmelerine zemin oluşturmaktadırlar (Keleş & Ünsal, 1982: 33-34).

5. Dünyada Kentsel Terör Örnekleri

Dünyada en bilinen kentsel terör örneklerinin New York, Londra, Paris gibi küresel tanınırlığı olan kentlerde gerçekleştirildiği görülmektedir. Bu örneklerden ilki –Amerika Birleşik Devletleri tarihinin ilk terör saldırısı olarak da bilinen- 16 Eylül 1920 tarihinde New York'un finans merkezinde Wall Street'te gerçekleştirilen terör saldırısıdır. Failleri bulunamayan bu olayda 38 kişi ölmüş, 400'den fazla kişi yaralanmıştır (Gage, 2009: 1-2). Diğer bir kentsel terör eylemi, 22 Temmuz 1946'da Kudüs'te bulunan ve İngilizlerin karargâhı konumundaki King David Oteline yapılan saldırıdır. Filistin yönetimine karşı çıkan Yahudi terör örgütü Irgun Zvai Le'umi tarafından gerçekleştirilen bu saldırı sonucu 91 kişi ölmüş, 46 kişi ise yaralanmıştır (Hoffman, 2020: 594-595).

Dünya çapında yankı uyandıran önemli bir terör saldırısı da 1971 yılındaki 4-5 Eylül Münih yaz olimpiyatlarında gerçekleşmiştir. Olimpiyatlar sırasında El Fetih direniş örgütü içerisinde 'Kara Eylül' olarak adlandırılan bir terörist grup, 11 İsraili sporcuyla rehin almış ve ölümlerine sebep olmuştur (Klein, 2007: 27-31). Bu saldırı, küresel barışı sembolize eden olimpiyatlara gölge düşürmüştü ve büyük etki yaratmıştır. Diğer bir saldırı da 12 Mart 1993 yılında Hindistan'ın Mumbai kentine düzenlenmiştir. Olay sırasında 257 kişi ölmüş, 713 kişi yaralanmıştır. Saldırıyı D-company isimli terör örgütü üstlenmiş ve amacının katledilen Müslümanların intikamını almak olduğunu deklare etmiştir (Vicizany, 2007: 45).

ABD'de 11 Eylül'den önceki en büyük terör saldırısı olarak kabul edilen Oklahoma City Saldırısı (Alfred P. Murray Federal Binasının bombalanması olayı) 19 Nisan 1995 tarihinde gerçekleştirilmiştir. Olay sırasında 168 kişi hayatını kaybetmiş, 647 kişi yaralanmıştır. Bu saldırının sorumlusu olan Körfez Savaşı gazisi Timothy McVeigh yakalanarak, idam edilmiştir (Lewis, 2000: 201).

Kentlerin terör saldırılarının açık hedefi haline geldiğinin en çok ses getiren örneği, daha önce de belirtildiği üzere, New York İkiz Kuleleri'ne 11 Eylül 2001'de yapılan saldırı ve bu saldırıda 3000 kişiye yakın insanın ölmesidir. Dünyada terörizmin kırılma noktası olarak kabul edilen olay, kaçırılan 4 uçaktan 2'sinin New York Ticaret Merkezi Kulelerine kuzeyden ve güneyden çarpması ile gerçekleştirilen bir intihar saldırısıdır. Bu saldırı sonrasında terör eylemlerinin dünyadaki seyri değişmiş ve saldırıların sayısı da iki katına çıkmıştır (Silke, 2008: 43-43).

Bu olayı takip eden yıllarda 11 Mart 2004'te Madrid'de banliyö trenlerinde ve metro istasyonlarında bombalar patlamıştır. Bu saldırı sonucunda 191 kişi ölmüş, 1500'den fazla kişi yaralanmıştır. Bu saldırılardan sonra Avrupa kentlerinde daha güçlü bir kentsel kırılma duygusu yayılmıştır. Temmuz 2005 yılında Londra'da günlük yaşantılarına devam eden sıradan kent sakinini hedef alan bombalı terör eylemleri düzenlenmiştir. Londra'nın çeşitli yerlerindeki metro istasyonları ve otobüslerde bombalar patlatılmıştır. Bu saldırılar ile uluslararası örgütlerin uluslararası ağlara nasıl eklenildiği ve terörün hedefi haline gelen kentlerde uluslararası sınırlar boyunca ne ölçüde faaliyet gösterebildiği anlaşılmıştır. Beall'in (2007: 1-4) anlatımıyla, Londra'daki saldırılar terörün küresel doğasını gözler önüne sermiştir.

2015 yılından itibaren ise yeni bir terör dalgası Avrupa kıtasını sarmış, 13 ayda bir dizi terör saldırısı gerçekleşmiştir. İslami terör denilince ilk akla gelen IŞİD tarafından 7 Ocak 2015'te siyasi içerikli yayınlar üreten Charlie Hebdo dergisinin binasına suikast düzenlenmiş, iki gün sonra Paris'te sahibi Yahudi olan bir süpermarkette rehine olayı yaşanmıştır. Olayın 17 ölü ve 22 yaralı ile bilançosu ağır olmuştur. 13 Kasım 2015'e gelindiğinde, Paris'te çok sayıda organize edilmiş terör saldırıları düzenlenmiş, devam eden dönemde de intihar saldırıları ile toplu katliamlar yaşanmıştır. Ayrıca hibrit bir terörist eylem olarak değerlendirilen bu eylemler sırasında Fransız internet sitelerini hedef alan 19.000 siber saldırı gerçekleşmiştir. Aynı yıl terör eylemlerini şiddetlendiren terör örgütü, Amerikan Merkezi Kuvvetler Komutanlığı'na da büyük bir siber saldırıda bulunmuş ve kurumun bazı önemli bilgilerini ele geçirmiştir. Yine aynı dönemde Türkiye'deki çeşitli sağlık kurumlarına siber saldırılar düzenlenmiş, Türk sağlık sistemi üzerinden tehdit mesajları yayınlamak suretiyle kamuoyunda korku yaratmaya çalışmıştır (Ayas ve Avaner, 2021: 257-258).

22 Mart 2016 tarihinde ise Brüksel büyük terör saldırısıyla karşı karşıya kalmış, Avrupa Birliği'nin başkentinin Zaventem havaalanının giriş salonunda ve şehir merkezindeki Maalenbeek metro istasyonunda bombalar patlamıştır. Bu patlamalarda 32 kişi hayatını kaybetmiş, 340 kişi de yaralanmıştır (Estrada & Koutronas, 2016: 554).

Dünyadaki örneklerinde görüldüğü üzere, kentsel terörde hedef, kentlerde yaşayan ya da bir biçimde yolu o kentten geçen masum insanlar ve kentler için önemli olan simgesel yapılar ve kamusal alanlar olmaktadır. Bu sayede saldırılar basının daha fazla ilgisini çekmekte ve eylemler bir biçimde istedikleri etkiyi yaratmaktadır. Terör saldırılarının öncelikli hedeflerinden birinin daha çok ses getirmek olduğu düşünüldüğünde, 21. yüzyılın büyük kentlerinin kalabalık alanları teröristler için cazip hale gelmiş durumdadır. Yeni terörizm ya da postmodern terörizmin kendine hedef olarak

seçtiği söz konusu mekânlar, bu sayede korkulu alanlar haline gelmekte, insanlar korku nedeniyle kamusal alanlardan özel alanlara doğru çekilme eğilimine girmektedirler.

6. Türkiye’de Kentsel Terör Örnekleri

Anadolu coğrafyası uzun yıllar terör eylemlerine maruz kalmış, Türkiye de Asya ve Avrupa kıtalarını bağlayan kritik konumundan ve sahip olduğu potansiyelden dolayı terör örgütleri için transit ya da hedef ülke olmuştur. Bu nedenle terör yıllardan beri ülkenin en önemli sorunlarından birini oluşturmaktadır.

İç ve dış kaynaklı pek çok örgütün hedef aldığı Türkiye için 1980’li yıllar bir dönüm noktası olmuş, bu yıllardan itibaren varlık gösteren PKK uzun yıllar ülke için karmaşık bir problem haline gelmiştir. 1980’li yıllardan 2000’lerin başına kadar daha çok Doğu ve Güneydoğu Anadolu’nun kırsal bölgelerinde eylemlerini sürdüren örgüt, yöre halkının ve bölgenin güvenliği açısından da önemli sorunlara neden olmuştur. Diğer bir anlatımla, 2001 yılından önce terör saldırıları PKK eylemleri kırsal alanlarda ya da bölgedeki kentlerde gerçekleştirilmiştir.

Örgüt daha önce Türkiye’nin Güneydoğu bölgesinde kırsal alanlarda ve dağlarda çatışma çıkarırken 2000’li yıllara gelindiğinde büyük kentleri kendine hedef seçmiştir. Yeni terörizmin 2001 yılında yaygınlaşması Türkiye’deki terörün seyrini de değiştirmiş, terör sorunu kırsal alanlarda devam ederken, kentlerde de ses getirmeye yönelik eylemlere girişilmiştir. 2001’den önce terörün hedef kitlesi daha ziyade askerler, öğretmenler, bürokratlar, köy korucuları gibi devlet görevlileri iken, 2001’den sonra uluslararası terör ağları ile beraber kent merkezlerindeki masum insanlara da saldırılar düzenlenmeye başlanmıştır. Örneğin 2016 yılı ocak ayında kırsal alanlarda 11, kentsel alanlarda 218 ölüm gerçekleşmiştir (crisisgroup.org/tr, 2022)

Türkiye’nin terör sorununun başlıca öznesi PKK, Ağustos 1984’te resmi Türk hedeflerine ilk saldırısını gerçekleştirmiştir. 2000’li yıllara kadar 30.000’den fazla asker, polis ve sivil halkın ölümüne sebep olmuştur. PKK’nın düzenlediği intihar saldırıları 1995 ve 1999 yılları arasında kırsal bölgelerde özellikle asker ve polis merkezlerine yoğun bir şekilde gerçekleşmiştir. Bu tarihler arasında 15 intihar saldırısı gerçekleştirilmiş, 6 olay ise failerin hazırlık aşamasında yakalanması sonucu engellenmiştir. (Ergil, 2000: 38-46). Örgütün ilk intihar saldırısı 30 Haziran 1996 yılında Tunceli’de Askeri personele yönelik gerçekleştirilmiştir. 8 askeri personelin ölümüyle sonuçlanan bu eylem PKK’nın ilk eylemi değildir fakat intihar bombacısı kullanılarak girişilen ilk eylem kabul edilmektedir (hürriyet.com, 25.02.2022)

Söz konusu dönemden itibaren Türkiye’nin büyük kentleri hedef alınmaya başlanmıştır. 3 Ocak 2001’de PKK ile de bağlantılı olan DHKP-C İstanbul’da ilk intihar eylemini düzenlemiştir. Terörün kentsel alanlara yayılmasını terörist başı Abdullah Öcalan’ın şu sözleri özetlemektedir; “Kentlere ineceğiz, kent çatışmaları başlayacaktır. Neye mal olursa olsun bir otobüse binmek zor değildir, bir uçağa binmek zor değildir. Kendine bomba sarıp gidecek binlerce insanımız var” (Özkan & Bal, 2006: 146).

Dünyadaki gelişmelere paralel biçimde Türkiye’de de 2015 yılından sonra kentlerde terör olayları artış göstermiştir. Bu saldırıların bazıları belirli siyasi kesimleri hedef alırken, bir kısmı masum insanların olduğu bölgeleri hedef almıştır. Bunlardan biri 10 Ekim 2015 yılında sol görüşlü pek çok sivil toplum örgütünün Ankara tren garında toplanması sırasında gerçekleşen patlamalar sonucunda 103 kişi hayatını kaybetmesi ve 500’den fazla kişi yaralanması olayıdır. Bu saldırıyı, 2014 yılından beri dünyada terör eylemlerinde aktif bir örgüt olan IŞİD üstlenmiştir. Yine 10 Aralık 2016 tarihinde bir küresel kent olan İstanbul’ da, Vodafone Arena Stadı yakınlarında, TAK terör örgütünün düzenlediği bombalı saldırıda 36’sı emniyet mensubu 44 kişi hayatını kaybetmiştir. 13 Mart 2016’da, emniyet mensuplarını hedef alan Ankara’nın en işlek mekânlarından biri olan Güvenpark civarında otobüs duraklarının çok yakınında düzenlenen arabalı bombalı saldırıda 38 kişi hayatını kaybetmiş, 125 kişi de yaralanmıştır. Bu saldırı, beş ay içinde Türkiye’nin başkentinde patlatılan üçüncü bombalı saldırı olmuştur (ccntürk.com, 20.05.2021)

Türkiye, çalışmanın önceki kısımlarında dile getirilen saldırıların dışında da farklı örgütlerin gerçekleştirdiği çok sayıda terör eylemi ile yüzleşmek ve toplumda açtığı yaraları sarmak durumunda kalmıştır. 17 Aralık 2016 tarihinde Kayseri 1. Komando Tugayında görevli askerlere yönelik saldırı, 27 Nisan 2016’da Bursa Ulu Cami yakınlarında ve 1 Ocak 2017’de İstanbul’da bir gece kulübünde gerçekleştirilen canlı bomba saldırılar, 5 Ocak 2017 tarihinde İzmir’in Bayraklı ilçesinde bombalı araçla gerçekleştirilen terör eylemleri, Türkiye’nin farklı yerlerindeki diğer kentsel terör eylemlerine örnek gösterilebilir. Terörizmin kural ve sınır tanımayan, kestirilemez özelliği onun karmaşık bir sorun olarak değerlendirilmesine neden olmaktadır. Terörün kentsel alanda görünürlüğünün artması ile de karmaşık kentsel sorunlardan biri olarak değerlendirilmesi söz konusu olmaktadır.

7. Karmaşık Bir Sorun Olarak Kentlerde Yaşanan Terör

“Kolayca tanımlanamayan, çözümü güç nitelikte olan, tekrar tekrar çözülmek zorunda kalan ve bilimsel ölçütler yerine siyasi yargılara dayanan sorunlar” (Rittel ve Webber, 1973’ten aktaran; Uzun, 2021: 14) olarak tanımlanan kötü huylu sorunlar içinde değerlendirilmesi gereken kentsel terör, günümüz kentlerinin yüz yüze olduğu karmaşık sorunların başında gelmektedir. Esasen toplumsal sorunların birçoğu ‘kötü huylu’ olarak nitelendirilmektedir. Kötü huylu sorunlar, karmaşık sorunların bir alt kümesi içinde değerlendirildiğinden, kentlerdeki terör sorununu karmaşık sorunlar teorisi bağlamında ele almak olanaklıdır (Uzun, 2021: 13-20).

Karmaşık sorunlar teorisini Horst W. Rittel ve Melvin M. Webber 1973 yılında yazdıkları ‘Dilemmas in a General Theory of Planning’ makalelerinde dile getirmişlerdir. Bu çalışmada karmaşık sorun (wicked problem); “kesin bir tanımı yapılamayan, bir durma noktası olmadığından kronik hale gelen, değer yargılarındaki farklılıklara göre olası çözümlerde belirsizlikler ve çelişkiler gösteren, önerilen çözümün başka sorunların nedenini oluşturma potansiyeli taşıyan ve bilimin ötesinde çözüm arayışlarına yönelmesini gerekli kılan sorunlar” (Rittel ve Webber, 1973’ten aktaran; Ersavaş Kavanoz, 2021: 35) olarak tarif edilmiştir.

Rittel ve Webber (1973:161-166), sosyal bilimlerde özellikle kentsel planlamada karmaşık sorunlar olduğunu vurgulamışlar, her koşula uyarlanabilecek genel bir teorinin olamayacağına dikkat çekmişlerdir. Ayrıca karmaşık sorunların kesin bir tanımının yapılamayacağını dolayısıyla da nihai bir çözümden ziyade, mevcut durum için en iyi çözüm alternatifleri arasından bir seçim yapıldığı düşüncesi ile başarı elde edilmeye çalışıldığı altını çizmişlerdir. Onlara göre karmaşık sorunların çözümleri doğru ya da yanlış olarak değil, iyi ya da kötü olarak görülmektedir. Çözüm için acil ve nihai bir test bulunmadığı gibi, her çözüm tek seferlik bir işlemdir, deneme yanılma yoluyla öğrenme fırsatı yoktur. Her karmaşık sorun kendine özgüdür ve her karmaşık problem başka bir sorunun belirtisi olarak düşünülebilir.

Karmaşık sorunlar, ‘iyi huylu’ sorunlardan (tame problem) farklılık göstermektedir. Yukarıda belirtilen kötü huylu sorunların tersine iyi huylu sorun; nispeten iyi tanımlanmış ve kararlılığı olan bir problemdir. Ayrıca iyi huylu sorunların belirli durma noktaları vardır. Diğer bir ifade ile iyi huylu sorun için çözüme ne zaman ulaşılabileceği bellidir. Karmaşık sorunlardan farklı olarak iyi huylu sorunların çözümü doğru ve yanlış olarak değerlendirilebilir. Benzer şekilde çözümlenen benzer problemler olduğu gibi son olarak denenip terk edilebilecek çözümlere de sahiptir. Ters olan karmaşık sorunlar ise iyi tanımlanmamış ve belirsiz olup daha çok etik, politik ve mesleki konularla ilgilidir. Çözüm noktasında büyük oranda paydaşlara bağımlıdır ancak fikir birliğine varılması da zordur.

Karmaşık sorunlar aynı zamanda dinamik ve birbiriyle etkileşim halindeki birçok sorunla bağlantılıdır. Çoğu zaman bunlardan biri analiz edilip çözüm üretildiğinde yeni ve farklı karmaşık sorunlar ortaya çıkmaktadır. Ritchey (2013:2), günümüzün en belirgin ve uzun vadeli karmaşık sorunlarını ve içerdiği soruları şu şekilde örneklendirmektedir: “Bilimsel ve teknolojik gelişmeler nasıl yönetilmelidir? İyi bir ulusal göç politikası nasıl olmalıdır? Okullarda suçla nasıl başa çıkılmalıdır? Otoriter rejimlerde demokrasilerin tesisi nasıl sağlanabilir? Terörizm ile nasıl mücadele edilmelidir?”

Görüldüğü üzere terörizmi neyin oluşturduğunun belirsizliği, temel özellikleri, risklerin belirlenmesindeki zorluklar, politikacıların müdahale noktalarının belirsizliği terörizmi devletler için karmaşık sorun kategorisine sokmaktadır. Terörü karmaşık sorun yapan unsurların kimilerini de şu şekilde sıralamak olanaklıdır: Terörist gruplardan gelen taleplerin ulusal hükümetin kabul edemeyeceği bir seviyede olması, terörle mücadele araçlarındaki gelişmelerin yanında terör örgütlerinin araçlarının da sürekli geliştirmesi, terörist grupların değişen taleplerinin genel bir çözümünü engellemesi, bazı grupların taleplerinin ülkelerin kültürleriyle çelişmesi.

Kuşku yok ki terör sorununun çözümü de son derece karmaşıktır. Örneğin terörist grupların daha fazla gözetim altında tutulması daha fazla radikalleşmeye ya da marjinalleşmeye yol açabilir. Terör probleminin parametrelerinin kolayca tanımlanamaması sorunun sınırlarını çizmeyi zorlaştırmaktadır. Teröre çözüm ararken uygulanan dış politika, ülke içindeki azınlık grupların adaletsizlik duygusunu arttırabilir ve bazı azınlık gruplarda marjinal eğilimlere yol açabilir. Terörizme çözümler her zaman bir uzlaşma gerektirir. Çözüm için birçok hedefin/grubun olması hedefin gözden kaçırılmasına veya maliyetinin çok yüksek olmasına yol açabilir. Örneğin, intihar saldırıları düzenleyenlerin kimliklerinin yanlış tespit edilmesi yanlış kişilerin hedef alınmasına yol açabilmektedir. Öte yandan, kentsel koşullar saldırganlar için benzersiz bir ortam yaratabilmekte ve saldırıların önlenememesi de yurttaşların devlete karşı öfke duymalarına sebep olmaktadır. Bunun yanında terör nedeni ile artan devlet gözetimi kimi gruplarca da olumsuz algılanmaktadır (Fischbacher-Smith, 2016, s. 402).

19. yüzyılın ortalarından itibaren terörizmin değişiminin çevresel faktörlerle bağlantılı olduğu üzerine çalışmalar yapılsa da 11 Eylül 2001 saldırıları kentsel terör açısından bir dönüm noktası olmuş ve bu olaydan itibaren terör saldırılarının öngörülebilirliği güçleşmiştir. 21. yüzyıl terörizmi stratejik bir şiddeti barındırmakta, aynı zamanda mağdur

ülkeleri değer verdiği şeylerden mahrum bırakarak diplomasiye zorlamaktadır. Teröristler tecrit halinde hareket etmezler; birçoğu sosyal gruplar veya ağlar içinde işlev görür. Daha büyük destek tabanlarından fon, işe alım, ekipman ve hatta fikirler alırlar. Bu daha geniş destek yapısı (ve diğer kolaylaştırıcı faktörler) kabaca “etkinleştirici ortam” (enabling environment) olarak adlandırılabilir. Bu elverişli ortamın temel bileşenlerini ise şu şekilde özetlemek olanaklıdır; düşünsel çevre veya siyasi gerilimler, işlevsel, teknolojik veya çevresel kolaylaştırıcılar, jeopolitik güç yapıları ve uluslararası sistem geçişleri (Smith, 2008: 48-49).

Diğer taraftan kentlerin insanlara sunduğu eğitim, ekonomi ve sosyallik gibi fırsatların terörün gelişmesine de katkı sağladığı ifade edilebilir. Kent hayatının ideoloji yayma, gizlenme, teknolojik yeniliklere erişilebilirlik, ideolojik farklılıkların bir arada olması kısacası heterojenik özellikleri, kentlerde terör örgütlerinin eylemlerini kolaylaştıran etmenler olmuştur. Bu nedenle tasarım gibi önleyici yöntemlere doğru bir yönelme başlamıştır. 1972 yılında Oscar Newman öncülüğünde başlayan ‘savunulabilir mekân teorisi (defensible space theory)’ ile kentler suç ve terörden daha az etkilenir hale gelebilmektedir. Kent mobilyalarının, peyzajın, kamu binalarının, kamuya açık kalabalık alanların yeniden tasarlanmasıyla terör saldırılarının daha az etki etmesi beklenebilmektedir. Hatta kentlerdeki terörün etkisinin azalması terör örgütlerinin de saldırılardan vazgeçmesi olasılığını artırabilir.

8. Terörle Mücadelede Önleyici Politika Örnekleri

Terör saldırıları yarattıkları güçlü etkilerden dolayı hem toplumda korkuya neden olmakta, hem de devletleri önleyici politikaları devreye sokmaya zorunlu kılmaktadır. Önleyici politikaların bir kısmı kentsel tasarımla ilişkili olmakla birlikte önemli bir kısmı da teröre ilişkin hukuksal altyapının oluşturulması ile ilgilidir. Buna karşın, popülist demokrasilerde terör saldırılarını takiben terörle mücadele kanunlarının aceleyle çıkarıldığı bilinmektedir. Kanunlara, tedirgin edici olayların çözümü olarak bakan bu anlayışı Ramraj (2005: 113), ‘suç yoluyla yönetme’ olarak kavramsallaştırmaktadır. Ona göre, siyasi popülizm gereği politikacılar teröre daha ağır cezalar verilmesini isterler. Ancak bu tek başına yeterli değildir. Terör saldırılarına uzman olmayan kişilerce rasyonel olmayan tepkilerin verilmesi ile yasama organının bu kişilerin etkisiyle kararlar alması uzun vadede insanları korumamaktadır. Bu nedenle terörle mücadele için acele alınan popülist kararlardan ziyade müzakereci bir mekanizmanın tesis edilmesi, danışma kurumlarının oluşturulması, kalıcı kamusal güvenliğin sağlanması için somut adımlar atılması gibi yöntemlerin daha etkili sonuçlar sağlayacağı öngörülmektedir.

Yasa çıkarmanın dışında en yaygın terörle mücadele stratejilerinden biri terörizmi politik yararından mahrum bırakarak azaltmaktır. Baskın strateji olan ‘taviz yok’ söylemi ile teröristlerin elde etmek istedikleri siyasi fayda en aza indirilmektedir. İkinci bir strateji olarak ise ‘uzlaşma’ ön plana çıkmaktadır. Bu yöntemde taraflar arasında başlatılan barış süreçlerinin oluşturulmasıyla terörün sonlandırılması hedeflenmektedir. Diğer bir strateji ise vatandaşlara ülkelerinin siyasi sorunlarını barışçıl yolla çözme yetkisi veren, ‘demokrasileri geliştirme’ stratejisidir. Bu stratejilerin terör sorununu çözme konusunda başarısız kaldığı açıktır. Söz konusu stratejilerin yerine organizasyonları içten çökertici tatbikatlar yapmak önem taşır. Bu noktada terör örgütünün siyasi faydasına değil, toplumsal bağlarına yönelik saldırılar düzenlenmektedir. İki taraflı çalışan ajanlar yoluyla terör örgütü üyeleri arasında huzursuzluk yaratılması, tekrar birleşmelerinin engellenmesi ve böylelikle örgütlerin dağıtılması amaçlanır. Bunun yanında teröre katılma riski bulunan yabancılaşmış kesimlerin, topluma kazandırılması için çalışmalar yapılması önleyici politikaların başında gelmektedir. Terörle mücadele stratejilerinde her zaman yerinden edilme, sosyal izolasyon ve intikam gibi ikincil zararları en aza indirmek amaçlanmaktadır (Abrahms, 2008, s. 104-105).

11 Eylülü yaşayan ABD, terörle mücadelede, önleyici grevler, GWOT (Global War on Terror)⁴, cephe devleti⁵, Bush Doktrini⁶, zorlayıcı diplomasi⁷ ve askeri operasyonlar gibi stratejiler uygulamıştır (Roy, Nawab, & Rafique, 2020, s. 68). Britanya’da da terörün önlenmesi için bir dizi kanun ve strateji uygulamaya konulmuştur. Terörizm Yasası’nın yürürlüğe girmesinin ardından Terörle Mücadele Yasası çıkarılmıştır. 2005 yılındaki Londra saldırısı⁸ sonucunda oluşturulan ‘CONTEST’ stratejisi oluşturulmuştur. ‘4P’ (Pursue, Prevent, Protect ve Prepare (takip et, önle, koru ve hazırlan) olarak isimlendirilen bu strateji; takip aşaması, istihbarat ve soruşturma süreçlerini içermektedir. Strateji, terörle mücadele

⁴ 11 Eylül saldırıları sonrasında ABD önceliğinde başlatılan ‘Terörle Küresel Savaş’ kampanyasıdır.

⁵ Bir savaş veya başka bir krizden rahatsız olan bir bölgeyle sınır komşusu olan bir ülke.

⁶ 11 Eylül saldırıları sonrasında yayınlanan Amerika Güvenlik Stratejisi, soğuk savaş döneminin sona ermesiyle ABD’nin kendini tek güç ilan ettiği doktrindir. Belirtilen amacı dünyayı sadece daha güvenli değil aynı zamanda daha iyi yapmaktır.

⁷ Askeri güç varlığını ve kullanımını diğer ülkelere karşı tehdit eder biçimde öne sürülmesidir.

⁸ 7 Temmuz 2005 günü Londra’da 4 metro istasyonu ve 1 yolcu otobüsünde meydana gelen bombalı saldırıdır. Saldırığı El Kaide bağlantılı bir grup saldırıyı üstlenmiştir.

yoluyla tehditle yüzleşmeyi içerirken, önleme aşamasında da Müslüman topluluğun desteğinin kazanılmasıyla terörün önlenmesi gibi stratejik hedefleri barındırmaktadır (Miller & Sabir, 2012, s. 12-13).

Dünyanın en kalabalık ülkesi olan Çin Halk Cumhuriyeti'nin terörle mücadele stratejilerinin de Avrupa ülkeleri gibi baskı yöntemlerini içerdiği görülmektedir. Özellikle 1990'lı yıllarla beraber terör stratejileri 'Strike Hard Campaign Against Violent Terrorism'⁹ olarak devam etmektedir. Başkanlığını sürdüren Xi Jinping 'sosyal istikrar ve kalıcı barış' vizyonunu oluşturmuş, bu kapsamda önleyici yaklaşımlar öngörmüştür. Stratejisinde yoksulluğun azaltılması ve etnik birlik düşüncesi ön plana çıkmaktadır. Uygulamada ise, artan toplu gözaltılar, yoğun ideolojik eğitim ve yoğun baskı görülmektedir (Greitens, Lee, & Yazici, 2019, s. 14-15).

Uzun zamandır terör eylemleri ile karşı karşıya kalan Türkiye ise bu konuda büyük bir deneyim kazanmıştır. Türkiye, terörle mücadelede uluslararası işbirliğine ve çoklu öncelik stratejisine yer vermiş ve bu kapsamda terörü engellemeye yönelik uluslararası anlaşmalara taraf olmuş ve çoklu öncelik stratejisiyle çok yönlü bir mücadele yürütmektedir. Terör örgütlerine yönelik gerçekleştirilen kesintisiz operasyonlarla, terörün insan ve finans kaynaklarının kesilmesi amaçlanmıştır (aa.com.tr, 2021).

2014 yılında başlayan 'Çözüm Süreci' Türkiye terör sorununu barışçıl yoldan, masa başında çözmek istese de başarılı olamamıştır. Suriye savaşının başlamasıyla IŞİD, YPG gibi dış terör odaklarının da hedefi haline gelen Türkiye terörle mücadelede sert önlemler almaya başlamıştır. Türkiye 'önleyici müdahale stratejisini' seçmiş ve bu strateji gereğince terör odaklarının ülkeye zarar vermeden durdurulması amaçlanmıştır. Özellikle Suriye'den gelen terör tehdidine karşı sınır ötesi harekâtlar düzenlemektedir. Bunlardan en önemlileri Fırat Kalkanı, Zeytin Dalı ve Barış Pınarı harekâtlarıdır. Bu harekâtlar sonucunda terör konusu Türkiye gündeminden biraz olsun çıkabilmiştir. Türkiye, bölge halklarına zarar vermeksizin kendi güvenliğini sağlamıştır (Demir & Yalçın, 2021, 3-5).

9. Dünya Kentlerinde Terör Eylemlerine Yönelik Önlemler

Çalışmanın önceki kısımlarında belirtildiği üzere, ülkeler terör önleme stratejilerinde, yasalar çıkararak, konuyla ilgili organizasyonlar oluşturarak, paydaşlar ve ağ ilişkileri çerçevesinde işbirlikleri geliştirerek ve büyük ölçüde finansal kaynakların kesilmesi, cezaların ağırlaştırılması gibi zorlayıcı mekanizmaları devreye sokarak önleme yaklaşımlarını sürdürmektedirler. Dünyanın kentleşme eğiliminde olduğu günümüzde söz konusu stratejilerin kentler ölçeğinde de yapılandırılarak uygulamaya konulduğu görülmektedir.

İçinde bulunduğumuz yüzyılda kentsel alanlar, ulusal ve küresel siyasetin ilk elden hissedildiği, etkilediği ve etkilendiği yerler haline gelmiştir. Bu nedenle kentler, çatışmalar, terör eylemleri, uyuşturucu trafiği, siyasal şiddet, etnik nüfus hareketleri, göçmen sorunları gibi ulusal ve küresel karmaşık sorunların odağı haline gelmektedirler (Appadurai, 1996, s. 152). Bu süreçte yükselen kentler ile 'uluslararası ağa bağlı kentsel dünya' ortaya çıkmış, iletişim teknolojilerindeki gelişmeler ve heterojenleşme sonucu uluslararası terör ağları da kentlerde örgütlenmiştir. Küresel, ulusal ve yerel gücün, ağ bağlantılı kentleri terör için uygun ortam sağlamış, kentsel güvenlik hem fiziksel hem siyasal yönüyle önem kazanmıştır (Beall, 2007, s. 3-4).

Günümüzde savaşlar yerini bölgesel çatışmalara ve terör eylemlerine bırakmış, çok kültürlü, uluslararası sahnede etkisi büyük olan kentler ön plana çıkmıştır. 11 Eylül 2001 İki Kuleler saldırısından sonra kentsel alanları hedef alan terör saldırılarının yoğunlaşması, ülkelerde panik havası yaratmıştır. Özellikle 2004 yılında Madrid'de, 2005 yılında ise Londra'da halkı hedef alan terör patlamaları, Avrupa'da terörle ilgili yeni düzenlemelerin oluşmasına, yeni yasaların çıkmasına yol açmıştır. Kentsel alanların teröre karşı daha kırılğan hale gelmesi, terörle olan ulusal mücadeleyi kentlere taşımıştır. Kentlerdeki güvenlik önlemleri artırılmış, akıllı kent uygulamaları aktif olarak kullanılmaya başlanmış ve kentsel tasarım teröre eylemlerinin etkisini azaltacak şekilde değişime uğramıştır. Çalışmanın bundan sonraki kısımlarında bu önlemlere yer verilecektir.

10. Kolluk Gücü ve İstihbarat Faaliyetleri

Terör saldırılarının yeni görünüşleri ile belirlediği günümüz dünyasında devletler, güvenlik güçlerini bu yeni sürece adapte etmek suretiyle değiştirmektedirler. Terörün etkisi ile en sık revize edilen polis teşkilatı İsrail'dedir. Buna karşın en az değişime uğrayan polis teşkilatı ise ABD'ninkidir. Britanya'da ise, Kuzey İrlanda sorunundan dolayı çok daha erken bir dönemde polis teşkilatı terörle mücadeleye uyarlanmıştır. Konuya ilişkin olarak Avusturalya, Kanada ve Yeni Zelanda, ABD'nin izlediği yolu izlemiştir. Batı Avrupa ülkeleri ve Hindistan ise orta bir konumda yer almışlardır. Bu dönemden sonra basit polislik işlerine terörle mücadele etme, önleme ve kontrol etme gibi görevler yüklenmiştir. Yerel polislerin terör faaliyetlerinin tespit edilmesi, muhbirler aracılığıyla bağlantılar kurulması ve güvenlik tepkilerinin kontrol edilmesi gibi süreçlerde sözü edilen revizyon süreçlerinin önemli bir avantajları bulunmaktadır. Bunun yanı sıra

⁹ Mayıs 2014 yılında Çin hükümeti 'Şiddetli Terörizme Karşı Grev Kampanyası' adıyla başlattığı kampanyadır.

yerel polislerin yüksek bir görev elde etmeleri onları halktan uzaklaştırabilir, suç önleme hizmetlerinde düşüşe neden olabilir (Bayley & Weisburd, 2009, s. 95-96).

Konu ile ilgili kentler özelinde bir örnek vermek gerekirse, 11 Eylül saldırılarının gerçekleştiği New York kentinde polis departmanında bir takım değişiklikler gerçekleştirilmiştir. ABD'deki en büyük belediye polis birimine sahip olan New York Polis Departmanı 36.000 memur ve 15.000 yardımcı personel ile terörle mücadele konusunda başı çeken kurum olan FBI'dan daha büyüktür. 11 Eylül saldırılarından önce polisleri daha çok suç azaltma ile uğraşırken, 11 Eylül'den sonra teşkilata yeni birimler eklenmiş ve üstlendikleri görevlerde değişiklikler olmuştur. Misyonunu ve vizyonunu temelden değiştiren New York Polis Departmanı bünyesinde bir Terörle Mücadele Bürosu kurulmuş ve terör saldırılarının önlenmesinde önemli bir işlevi olan İstihbarat Birimi de tamamen yenilenmiştir. 2002-2013 yılları arasında New York belediye başkanı olan Michael Bloomberg, uluslararası istihbarat ve terörle mücadele konusunda yüksek profilli uzmanları polis departmanına dahil etmiştir. Bu sayede New York polis departmanı, ülkelerin istihbarat birimlerine rakip olacak şekilde genişleyerek, terör için operasyonlar düzenleyen önemli bir birim haline gelmiştir (Nussbaum, 2007, s. 217-223).

Diğer bir örnek olarak Londra'da güvenlik teşkilatının 11 Eylül saldırıları sonrasında terörizme adapte edildiği görülmektedir. Bu dönemde Londra yerel polis güçleri hızla dijitalleştirilmiş ve yeni teknolojiler de kent güvenliği sistemine eklenmiştir. Söz konusu saldırılardan sonra Londra sokaklarında devriye gezen polis sayısının da belirgin biçimde artırıldığı görülmektedir. Esasen İngiltere terör konusunda deneyimli bir ülke olmasına rağmen 11 Eylül saldırıları polis teşkilatının terörle mücadeleye yeniden odaklanmasına neden olmuştur. Terör tehdidinin yüksek olduğu zamanlarda, potansiyel hedef olan yerlerde silahlı polis sayısında gözle görülür bir artış olmaktadır (Coaffee, 2004, s. 205-206).

11. Kentsel Tasarım

Stratejik kentsel tasarımın öncelikli işlevi, kentlerde istikrarı ve güvenliği artırarak sosyal riski azaltmaktır. 11 Eylül'den sonra ideal kentsel tasarım arayışlarında, kentsel alanlara yapılan saldırılar 'kaçınılmaz' olarak adlandırılmış, savunmasızlık ve tehdit duygularına ve ek güvenlik, esneklik gibi öğelere vurgu yapılmıştır. Kentlerin teknolojik ve fiziksel altyapılarının ve kentsel tasarım terör olaylarının engellenmesinde önemli olduğu belirlenmiş, güvenlik açıklarının ve engellerin planlanabilir, yönetilebilir veya daha dayanıklı hale getirilebilir olduğu belirlenmiştir. Kentlerde; askeri alanlar, elçilikler, finans bölgeleri, kritik ulusal alanlar gibi klasik terör hedefi olan alanların savunulabilir hale getirilmesi daha kolaydır. Bununla birlikte 'yumuşak hedef' olarak adlandırılan kentin kalabalık kamusal alanları saldırıların açık hedefi halindedir ve korunması güçtür. Bu nedenle devletler, kentlerdeki güvenlik hizmetlerine ve dolayısı ile kent planlaması süreçlerine giderek daha çok önem vermektedirler. (Coaffe, 2003, s. 344-346).

Terörizmle mücadelede en önemli konulardan biri olan saldırıların önlenmesi noktasında kentsel tasarım oldukça önemlidir. Binalarda elektronik kapıların bulunması, kent mobilyaları gibi patlayıcı algılayıcı birleşenler kullanılarak, peyzaj tasarımı ile otomobillerin güvenli çevreye erişimlerinin engellenmesi, kamu binaları içinde uzun yürüme mesafelerinin yaratılması, dekonstrüktivist yani bütünü parçalayan mimari yapı tarzının kamusal alanlardaki önemli binalara, girişlere uygulanması gibi yöntemler saldırıyı caydırıcı etki yaratabilmektedir. Ayrıca iyi bir peyzaj tasarımı ile terör eylemcilerinin hedefe ulaşması zorlaştırılabilir ya da insanların yoğun olmadığı bir bölüme kaydırılabilir. Bunun için engelli parkur uygulamaları gibi halka açık alanlar ile ulaşmak istenen hedef alanlar arası tampon bölgeler oluşturulabilir. Yine binaların tasarımının saldırıların etkilerini en aza indirecek şekilde-örneğin köşeli yerine daha oval yapılar gibi- yapılması, akıllı bina sistemlerinin kullanılması gibi tasarımlar sayesinde teröre bağlı zarar en aza indirebilir (Okeke, Chendo & Sam-Amobi, 2019, s. 10-14).

Kentsel tasarım yoluyla suç azaltma fikri sadece devletlerin değil sivil toplum örgütlerinin de çalışmalarına temel oluşturmuştur. Bu konuda çalışmalar yapan Crime Prevention Through Enviromenteal Design (CPTED), Profesör C. Ray Jeffery tarafından 1971 yılında kurulmuş ve daha sonra 'Defendible Space' adlı kitabın yazarı Oscar Newman tarafından geliştirilmiştir. CPTED'i uygulamak üzere ICA¹⁰ çalışmalar yapmaktadır (cpted.net, 2021). Bu çerçevede kentsel güvenlik için kentsel tasarım konusunda bir takım ilkeler belirlenmiştir. Bu ilkeler; doğal gözetim, erişim kontrolü, bölgesel güçlendirme ve alan yönetimidir.

Doğal gözetim ilkesine göre, iyi bir gözetleme mekanizmasının olası saldırıları önleyeceği düşüncesi temel alınmaktadır. Bunun için kamusal alanlarda etkili aydınlatma sistemleri, net görüş alanları sağlanması, sokaktan görülebilen girişler, saklanma olasılığını düşürmek için çitler gibi tasarım fikirleri bulunmaktadır. Erişim kontrolü

¹⁰ CPTED'i uygulamaya çalışan uluslararası profesyonel bir dernektir. ICA'nın misyonu şudur: "CPTED ilke ve stratejilerinin kullanımı yoluyla daha güvenli ortamlar yaratmak ve yaşam kalitesini iyileştirmek."

ilkesine göre de fiziksel ve sembolik engellerin suçun caydırılmasında etkili olduğu görüşü hâkimdir. Buna göre yayaları yönlendiren ve gruplandıran peyzaj düzenlemeleri, yetkisiz girişi engellemek için bitki örtüsünün kullanımı, yükleme ve servis alanlarına erişimi sınırlamak gibi önlemler yer almaktadır. Diğer bir ilke olan bölgesel güçlendirme ise daha çok mekânsal aidiyet duygusunun yaratılarak suçun önlenmesi düşüncesine dayanmaktadır. Son olarak alan yönetimi ilkesine göre mekânların bakımlı ve temiz gözükmesinin suçu engellediği savından hareketle, hızlı onarım, vandalizmi sınırlandıran materyal kullanımı kentsel dönüşüm gibi uygulamalardan yararlanılmaktadır (penrithcity.nsw.gov.au, 2021).

İlkelerden de görüldüğü üzere, CPTED çalışmalarında Chicago okulunun görüşlerinden etkilenecek kentsel suçlar için önleyici strateji ve uygulamalara ağırlık verilmektedir. Ancak konu terör olduğu zaman bu ilkeler her zaman işlevsel olmayabilir. Örneğin kentin kamusal alanlarının kalabalık ve düzenli olması terör saldırıları için cazibe artırıcı bir özellik de taşıyabilir. Özellikle Avrupa kentlerinde teröre karşı kentsel dizayna yönelik olarak 'direnci kent' kavramı gündeme getirilmiştir. Kentsel tasarım yoluyla terör saldırılarının da engellenebileceğine yönelik anlayış, Avrupa'da 'çelik kuşak (ring of steel)'¹¹ politikası olarak adlandırılmaktadır. Londra'nın kent merkezinde uygulanan bu uygulama başarılı sonuçlarıyla dikkat çekmiştir.

Kentsel güvenlik için kentsel tasarım konusunda en çok tartışılan 'kale mimarisi' ve 'savunulabilir alan' ilkeleri ise 1970 ve 1980 döneminde Kuzey İrlanda'da ortaya çıkmıştır. Çelik kuşak uygulamasının öncüsü kabul edilen bu tasarımda merkeze, alışveriş merkezlerine erişimin önce beton bloklar, sonra dikenli teller ve daha sonra da metal kapılar tarafından engellendiği bir yapı ortaya konulmaktadır. İnsanların belirli güvenlik noktalarından geçerek istediği noktaya ulaşabilmesi İrlanda kentlerinin günlük yaşantısının bir parçası olmuştur. Belfast kentinde uygulanan 'çelik kuşak' uygulamasına örnek bir fotoğraf aşağıda verilmiştir.

Fotoğraf 1. Belfast şehir merkezine girişte polis kontrolü

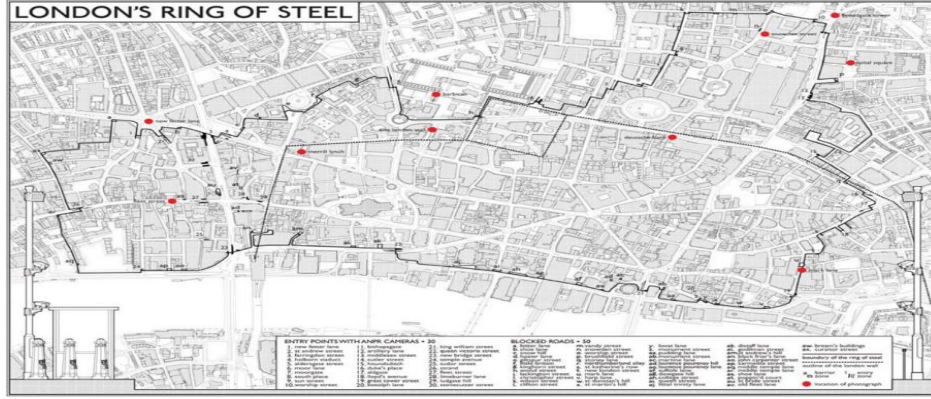
Kaynak: www.irishnews.com, Erişim Tarihi: 17.06.2022

11 Eylül'den sonra 'kale şehirciliği' (fortress urbanism) kentlerde olağan hale gelmiştir. Terörün hedefi haline gelen Londra'da 1993 yılından başlayarak ve 2001 yılından sonra da artan bir şekilde 'çelik kuşak (rings of steel)' uygulamalarına geçilmiştir. Londra kentinde girişlerin sayısı 30'dan 7'ye düşürülmüş ve silahlı polis kontrolü artırılmıştır. Yine alınan bariyer önlemlerinin yanı sıra kamusal alanlarda kamerayla izleme durumlarının da artırıldığı görülmektedir. Yine kentin önemli bölgelerine erişimin sınırlandırılması gibi önlemlerin yanı sıra Londra'nın merkezi kameralarla donatılmış, polis kuvvetlerine trafiği ve insanların hareketlerini izlemek için geniş bir bilgi toplama yetkisi verilmiştir. Londra'da bu uygulamalara ek olarak 'gözetleme çemberi (surveillance ring)'¹² uygulaması eklenmiştir (Coaffee, 2004, s. 201-207).

¹¹ Londra Şehri'ni çevreleyen yol bariyerleri, kontrol noktaları ve birkaç yüz CCTV kameradan oluşan güvenlik ve gözetim kordonudur.

¹² Londra'nın merkezi dijital kameralarla çevrelenmiş, Londra polis kuvvetlerine trafiğin ve insanların hareketini takip etmek ve olası terörist tehditleri vurgulayarak çıkarım yapmak için geniş gözetim toplama yetenekleri sağlayan özel bir uygulamadır.

Harita 1. Londra'daki Çelik Kuşak Hattı

Kaynak: Wainwright,O.(2016). Fortress London: The News US Embassy and the Rise of Counter-Terror Urbanism. *Harvard Design Magazin*, No.42

Fotoğraf 2. 2006 yılında Londra'daki Amerika Birleşik Devletler Büyükelçiliği Binası

Kaynak: Coaffe, Jon, O'hare P., Hawkeswort M., (2009). The Visibility of (In)security: The Aesthetics of Planning Urban Defences Against Terrorism. *Security Dialogue*,40(4-5), s.10

Yukarıda belirtilen örneklerde görüldüğü üzere, kentsel dizayn kent güvenliğini artırmaya ve terör eylemlerini önlemeye ilişkin önemli bir bileşendir. Bu nedenle özellikle metropoller için öngörülen önleyici stratejileri kısaca tanımlamak yerinde olacaktır. Bunlar; örtülmüş mekân, kaygan mekân, pütürlü mekân, dikenli mekân ve gergin mekândır. Örtülmüş mekân stratejisinde, kentsel kamusal alanlar kalabalık noktaları terör saldırılarının doğrudan hedef alınamayacağı şekilde gizlenmektedir. Kaygan mekân ise kentsel alanlardaki yoğun insan akışının olduğu bölgelerin, dolaylı bir şekilde ulaşılacak şekilde tasarlanmasıdır. Pütürlü mekân stratejisinde de kentlerde nüfusun yoğun olduğu yerlere, terör saldırılarında patlamalardan en az zarar alınması sağlanacak şekilde peyzaj ve kent mobilyası tasarımı oluşturulmasıdır. Dikenli mekân, kentsel mobilyaların ve peyzajın terör saldırılarını zorlaştıracak şekilde yeniden düzenlenmesini belirtirken, son olarak gergin mekân da kentteki kamusal alanların akıllı kent teknolojileri yardımıyla sürekli gözetim altında tutulması ve izlenmesini ifade etmektedir (sehrekustu.blogspot.com, 2021).

12. Diğer Önlemler

Çalışmanın bu bölümünde karmaşık bir sorun olarak teröre yönelik yasal, organizasyonel ve tasarıma ilişkin uygulamalarla birlikte devreye sokulan diğer önleyici yaklaşımlara değinilecektir. Bunlardan ilki kentsel alanlardaki binaların bombalara dayanıklı hale getirilmesidir. 2001 yılından sonraki terör saldırılarında kentsel alanlardaki binaların savunmasızlığının farkına varılmış ve bu konuda önlemler alınmaya başlanmıştır. Kentlerin teröre karşı direncinin geliştirilmesi için fiziksel olarak kentin dayanıklılığının artırılması düşüncesinden yola çıkılarak; binalarda patlamaya karşı güçlendirme çalışmaları, kolonların ve plakaların kırılmasını önlemek için elyaf sargılar, direnci yüksek cam malzemelerin kullanımı gibi yapısal ek takviyelerden yararlanılmaktadır. Özellikle son yıllarda gelişen akıllı bina

uygulamaları, olası bir kimyasal saldırı anında aktif sensörlerin ve kontrol sistemlerinin devreye girerek kentsel alanların daha güçlü hale getirilmesine katkı sağlamaktadır (Little, 2004, s. 53).

Metropollerde terörizmin öncelikli hedeflerinden biri olan ulaşım sistemleri, özellikle de metrolardır. Yaklaşık 50 yıllık bir süre içinde toplam 346 olay bu ulaşım araçlarında meydana gelmiştir. Bu, bir yılda ortalama yaklaşık yedi olaya tekabül etmektedir. 2020'ye kadar saldırılarda 676 kişi ölmüş, 9725 kişi ise yaralanmıştır (Jenkins & Butterworth, June 2020, 9). Bu nedenle metrolarda terör saldırılarına karşı daha etkili bir acil durum müdahale alanı tasarlanarak, bu alanların dayanıklılığının artırılması önerilmektedir. Metro ve hafif raylı sistemlerin terör saldırıları karşısındaki eksikliklerini ve risklerini analiz etmek için EU RAMPART (SecuRail)¹³ adlı bir mekanizmadan yararlanılmaktadır. Yine SECUREMETRO¹⁴ projesi ile ulaşım güvenliği ve acil durumlara hazırlık gibi konular hakkında yayın yapan bir kaynaktır (Shevetsov, et al., 2019, s. 151-152).

Kentsel terörü önlemeye yönelik bir başka politika 'yeni askeri kentçiliktir.' Bu strateji, kamu güvenliği için kentlerin sivil nüfusunun izlenmesi, denetlenmesi, gözetilmesi ve hedeflerin tespit edilmesi gibi askeri eylem biçimlerinin kentsel alanlarda uygulanması olarak karşımıza çıkmaktadır. Kentlerin sürekli bir savunma durumunda olması, konuşlandırılan kolluk kuvvetleriyle kenti askeri kente dönüştürme terör önleme için kullanılan yöntemlerden biridir. Yeni askeri kentçilik, şehirleri kontrol edebilmek için daha fazla askeri birliğin kamusal alanlara yerleştirilmesi biçiminde gelişmektedir. Teröre karşı önlem olarak ortaya çıkan kentleri gözetleme ve kontrol etme isteği teknoloji temelli bir yaklaşımı ortaya çıkarmıştır. Kentin günlük mekânları bile adeta birer savaş alanı olarak görülmeye başlanmıştır. Bilgisayarla takip gözetim gibi araçlar ile kentler sürekli bir gözetim altında tutulmakta ve 'yeni nesil akıllı kentler' inşa edilmektedir (Sökmen, 2019, s. 207-208)

13. Türkiye'de Terör Eylemleri ve Kentlerde Alınan Bazı Önlemler

Türkiye'nin kanayan yarası PKK terör örgütü 2015 yılından sonra Suriye iç savaşının etkisiyle kırsal alan eylemlerini kentsel alanlara taşımıştır. "PKK önceki yıllarda kırsal halkı savaşa götürerek şiddeti benimsemesini isterken yeni stratejisinde savaşı halka getirerek şiddetin aktörüne dönüştürmek için çaba göstermektedir" (Yeşiltaş & Özçelik, 2016, s. 9). Şehir savaşlarıyla PKK, Suriye kolu olan Demokrat Birlik Partisi (PYD)'nin Suriye'nin kuzey bölgesini ele geçirip kontrol etmesi gibi Türkiye'de de kendine böyle bir alan yaratmak istemiştir. Bu amaç için örgüt, Cizre, Silopi, Dur, İdil, Yüksekova, Nusaybin ve Şırnak gibi yerlerde barikat kurma, hendek kazma, el yapımı patlayıcı kullanma, evden eve geçiş, havadan takibe karşı perdeleme, tünel kazarak ulaşım sağlama gibi taktikleri kullanmaya başlamıştır (Sökmen, 2019, s. 206).

Türkiye kentsel alanlara yayılan bu terör örgütlenmesiyle askeri operasyonlar ile mücadele etmek durumunda kalmıştır. Meskûn mahal muharebelerinin yaygınlaşmasıyla beraber daralan sokaklar, yüksek binalar, kentin fiziksel alt yapı imkânları mücadele eden taraf için çatışma ortamını zorlaştırıcı etki yaratmaktadır (Korkmaz, 2018, s. 18). Türkiye bu saldırıları önlemek amacıyla öncelikle saldırıların olduğu kentlerde sokağa çıkma yasağı ilan etmiş daha sonra kentleri yeniden inşa etmiştir. Hendek operasyonları ile kentler, PKK terör örgütünden temizlenmiştir. Ayrıca PKK'nın savaş stratejileri sonucu kentlere verdiği zararlar telafi edilmeye çalışılmış ve açılan 2 bin 40 çukur ve barikat kaldırılmış, 2 bin 313 bomba düzeneği imha edilmiş, 98 bin 650 adet mühimmat ele geçirilmiştir. Kentsel alanlarda zarar gören binalar yeniden düzenlenmiş, yıkılan binalar onarılmış, evsiz kalanlar için yeni yerleşim yerleri oluşturulmuştur. Kurulan barikatlar kaldırılarak kamu düzeni ve otoritesi tekrar sağlanmıştır. PKK'ya lojistik destek olan belediyelere kayyum atanmış, kırsala kaçan PKK yapılanmasıyla sürekli savaş hali alınmıştır. Bu dönemden sonra teknolojik güvenlik önlemlerine önem verilmiş, İnsansız Hava Araçları aktif olarak kullanılmaya başlanmıştır (Alptekin & Köse, 2018, s. 328-329).

Yukarıda değinildiği üzere, Türkiye kentlerinde PKK'nın yanı sıra başka terör örgütleri de saldırılar düzenlemektedirler. Bunlardan biri olan IŞİD, çok farklı uluslardan insanları devşirmek ve kentlerde hücre evleri ile örgütlenerek eylemlerini devam ettirmektedir. Türkiye bu örgütle mücadelesini Suriye'de yürüttüğü operasyonlar aracılığı ile yapmaktadır. Görüldüğü gibi Türkiye kentsel terör mücadelesini sınır ötesi operasyonlar ile gerçekleştirmektedir.

¹³Metro ve hafif raylı sistem altyapılarının terörizmden maruz kaldığı riskleri değerlendirmek için bir metodoloji ve bir destek araç kutusu geliştirmeyi ve bir dizi karşı önlemin seçilmesi ve uygulanmasından kaynaklanan maliyet/etkinlik oranını değerlendiren mekanizmadır (rampart-project.eu,23.02. 2022)

¹⁴ Malzeme seçimleri ve tasarım yoluyla patlayıcılar ve yangın bombaları tarafından yapılan terör saldırılarına karşı metro araçlarının emniyetini arttırmak ve böylece direncin artırılması ve saldırının yolcular, personel, altyapı ve mülk üzerindeki etkisi azaltılmasını sağlamak üzere başlatılmış projedir (securemetro.inrets.fr, 23.02.2022)

Diğer ülkelerde gerçekleştirilen kentsel tasarım uygulamaları ya da yerel birimlerin terörle mücadelede katılımı gibi önleyici eylemlerden ziyade Türkiye’de terörle mücadele ulusal bir sorun olarak algılanmakta ve daha çok güvenlik güçleri ile sorun çözümlenmeye çalışılmaktadır. Kentlerde ise daha çok sınırlayıcı ve kontrol odaklı tedbirlere başvurulduğu görülmektedir. Örneğin İstanbul, Ankara, İzmir gibi büyük kentlerde stratejik öneme sahip mekânlara girişi zorlaştıracak güvenlik önlemleri alınmış, kentlerin giriş çıkışlarına polis kontrol noktaları yerleştirilmiş, güvenlik güçlerinin sayısı artırılmış ve gözetleme teknolojileri aktif olarak kullanılır hale getirilmiştir. Bununla birlikte, özellikle Avrupa kentlerinde görülen terör saldırılarını hafifletecek ağaçlandırma, kent mobilyaları dizaynı, yaya bölgelerini düzenleme çalışmaları gibi önlemlerin ikinci planda kaldığı görülmektedir.

14. Sonuç Yerine

Günümüz kentleri -birçoğu eski olmakla birlikte- dramatik ve yaygın hale gelen ve bir bölümü de yeni ortaya çıkan sorunlarla yüz yüzedir. Göç, iklim değişikliği, suç, terör gibi sorunlar yeni biçimleri ile kentlerde daha fazla varlık göstermekte, kentsel yaşamı derinden etkilemekte, hatta onu doğrudan ya da dolaylı olarak ciddi biçimde kesintiye uğratabilmektedir. Bu dönüşen ve çeşitlenen sorunlar karmaşık sorunlar olarak yeniden ele alınmakta, sorunun çözümsüzlüğü, dönüşme ve derinleşme potansiyeli değerlendirilerek, sorunlarla mücadelede farklı yöntemler tartışılmaktadır. Karmaşık sorunlar doğası gereği, netleştirilemeyen, değişken sorunları bünyesine barındıran, sürekli ve tedavi yöntemleri bünyesinde mündemiç olan problemlerdir. Bununla birlikte her sorunun ortaya çıktığı mekân ve zaman açısından gerektirdiği çözümler, tedavi yöntemleri ve temelinde yatan tarihsel, toplumsal ve yapısal nedenler özel olarak ele alınmalıdır.

Kentlerde terörün yaygınlaşması olgusunu da sözü edilen bakış açısıyla ele almak, soruna önleyici ve kalıcı çözümler bulabilmek noktasında belirleyici olacaktır. Buzdağının görünmeyen yüzündeki etkilerin çok daha kitlesel ve derin olduğu, yarattığı korkunun terör eyleminin gerçekleşmesi anından itibaren çok daha büyük bir etki yaratarak kentlileri endişe ve korkuya sürüklediği gerçeğinden hareketle, sorunun ortaya çıkmadan önlenmesi önemlidir. Buna karşın faillerin yakalanıp cezalandırılması, eylemin gerçekleştiği yerlerde yaraların sarılması gibi onarımcı yaklaşımlar ise terörizmin hedefine ulaşması noktasında etkili olmamaktadır. Bu nedenle çalışmada detayları ile üzerinde durulduğu üzere, kentlerde güvenlik odaklı tasarımların artırılmasından, kolluk gücünün güçlendirilmesine kadar çeşitli önlemlerden bahsedilmektedir. Kuşku yok ki bu tedbir odaklı yaklaşımlara ek olarak kentlilerin de güvenlik konusunda duyarlı olmaları, toplumsal sorumluluk ve kentlilik bilinciyle hareket etmeleri ve kent yönetimleri ile emniyet güçlerine yüksek farkındalık düzeyi ile katkıda bulunmaları gerekir. Diğer taraftan medyanın da halkın bilincinin geliştirilmesinde ve terör eylemleri gerçekleştikten sonraki süreçte de yayınlarında duyarlı olması son derece önemlidir. Medyadaki haberlerin verilme biçimi, bireylerin daha fazla kaygı ile hareket etmelerine neden olmakta ve bu sayede medya dolaylı olarak terör örgütlerinin hedefledikleri korku ikliminin yaratılmasında etkili olabilmektedir. Sonuç olarak, terörün kentleşmesi karmaşık bir sorun olarak günümüz kentlerinin en önemli sorunlarından biri olarak değerlendirilmeli ve bu sorunla baş etme noktasında merkezi kuruluşlardan yerel yönetimlere, medyadan yurttaşlara kadar ilgili tüm aktörlerin duyarlı, bilinçli ve işbirliği içinde hareket etmeleri gerekmektedir.

Kaynakça

- Abrahms, M. (2008). What Terrorists Really Want. *International Security*, 32(4), 78-105. <https://www.jstor.org/stable/30129792>
- Alptekin, H., & Köse, T. (2018). AK Parti'nin Kürt Politikası. ed. N. Miş, & A. Aslan, *AK Parti'nin 15 Yılı* İstanbul: SETA (p.315-338).
- Appadurai, A. (1996). *Modernity at Large: Cultural Dimensions of Globalization*. Minneapolis: Minnesota Press.
- Ayas, Ö., Avaner, T. (2021). Güvenlik ve Kent: Karmaşık Sorunlara Suç, Terör ve Kent Perspektifinden Bakmak. Der. S.Ersavaş Kavanoz vd., *Karmaşık Sorunlar ve Kent*, Ankara: Astana Yayınları (p.249-266).
- Bayley, D., & Weisburd, D. (2009). Cops and Spooks: The Role of the Police in Counterterrorism. ed. D. Weisburd, T. Feucht vd., *Protect and To Serve: Policing in an Age of Terrorism*, New York: Springer (p. 81-101).
- Beall, J. (2007). Cities, Terrorism and Urban Wars of the 21st Century. *Crisis States Research Centre, Working Paper No.9*, 1-19.
- Cirhinlioğlu, Z. (2004). *Terör ve Toplum*. İstanbul: Gündoğan Yayınları
- Coaffe, J. (2003). *Terrorism, Risk and the City: The Making of a Contemporary Urban Landscape*. London: Routledge.

- Coaffee, J. (2004). Rings of Steel, Rings of Concrete and Rings of Confidence: Designing out Terrorism in Central London pre and post September 11th. *International Journal of Urban and Regional Research*, 28(1), 201-211. <https://doi.org/10.1111/j.0309-1317.2004.00511.x>
- Coaffe, Jon, O'hare P., Hawkeswort M., (2009). The Visibility of (In)security: The Aesthetics of Planning Urban Defences Against Terrorism. *Security Dialogue*, 40(4-5).
- Ergil, D. (2000). Suicide Terrorism in Turkey. *Civil Wars*, 3(1), 37-54
- Estrada, M., & Koutronas, E. (2016). Terrorist Attack Assessment: Paris November 2015 and Brussels March 2016. *Journal of Policy Modeling*(38), 553-571. DOI:10.1016/j.jpolmod.2016.04.001
- Fischbacher-Smith, D. (2016). Framing the UK's counter-terrorism Policy within the Context of a Wicked Problem. *Public Money & Management*, 36(6), 399-408. <https://doi.org/10.1080/09540962.2016.1200801>
- Gage, B. (2009). *The Day Wall Street Exploded: A Story of America in Its First Age of Terror*. New York: Oxford University Press.
- Golder, B., Williams, G. (2004). What is terrorism? Problems of Legal Definition, *University of NSW Law Journal*, 27(2), 270-295.
- Greitens, S. C., Lee, M., & Yazici, E. (2019). Counterterrorism and Preventive Repression: China's Changing Strategy in Xinjiang. *International Security*, 44(3), 9-47. https://doi.org/10.1162/isec_a_00368
- Güçlü, İ., & Akbaş, H. (2019). *Suç Sosyolojisi*. Ankara: Gazi Kitabevi.
- Gün Çingü, T. (2020). Korku Mekanları: Terör Korkusunun Mekansal Boyutu ve Kaçınma Davranışı. *Sosyoloji Araştırma Dergisi*, 23(1), 1-33. <https://doi.org/10.18490/sosars.728236>
- Hoffman, B. (2020). The Bombing of the King David Hotel, July 1946. *Small Wars & Insurgencies*, 31(3), 594-611. <https://doi.org/10.1080/09592318.2020.1726575>
- Jenkins, B. M. (1980). The study of terrorism: definitional problems. *Rand Corp Santa Monica Ca*, 1-10.
- Jenkins, B. M. ve Bruce R. Butterworth (2020). How Sophisticated are Terrorist Attacks on Passenger Rail Transportation, *Mineta Transportation Institute*, Project SP 0520
- Keleş, R., & Ünsal, A. (1982). *Kent ve Siyasal Şiddet*. Ankara: Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi.
- Klein, A. (2007). *Striking Back: The 1972 Munich Olympics Massacre and Israel's Deadly Response*. New York: Random House Trade Paperbacks.
- Korkmaz, S. (2018). *Savaş Alanında Yaşanan Değişim: Meskun Mahal Muharebesini Anlamak*. Ankara: Ortadoğu Araştırma Merkezi.
- Kraas, F. (2007). Megacities and Global Change: Key Priorities. *The Geographical Journal*, 173(1), 79-82. DOI:10.1111/j.1475-4959.2007.232_2.x
- Laqueur, W. (1996). Postmodern Terrorism. *Foreign Affairs*, 75(5), 24-36. DOI:<https://doi.org/10.2307/20047741>
- Laqueur, W. (2012). *History of Terrorism*. New Jersey: Transaction Publishers
- Lentini, P. (2008). Understanding and combating terrorism: Definitions, origins and strategies. *Australian Political Studies Association*, 43(1), 133-140. DOI:10.1080/10361140701842615
- Lewis, C. (2000). The Terror that Failed: Public Opinion in the Aftermath of the Bombing in Oklahoma City. *Public Administration Review*, 60(3), 201-210. <https://www.jstor.org/stable/977462>
- Little, R. (2004). Holistic Strategy for Urban Security. *Journal of Infrastructure Systems*, 10(2), 52-59.
- Marighella, C. (1971). Minimanual of the urban guerilla. *The Adelphi Pap*, 11(79), 20-42. <https://doi.org/10.1080/05679327108448206>
- Miller, D., & Sabir, R. (2012). Counter-terrorism as counterinsurgency in the UK 'war on terror'. ed. S. Poynting, & D. Whyte, *Counter-Terrorism and State Political Violence*, London: Routledge (p. 12-32).
- Morgan, M. (2004). The Origins of the New Terrorism. *Parameters*, 34(1), 29-43. <https://press.armywarcollege.edu/parameters/vol34/iss1/8>

- Nussbaum, B. (2007). Protecting Global Cities: New York, London and the Internationalization of Municipal Policing for Counter Terrorism. *Global Crime*, 8(3), 213-232. <https://doi.org/10.1080/17440570701507745>
- Okeke, F., Chendo, I., & Sam-Amobi, C. (2019). Resilient architecture; a design approach to counter terrorism in building for safety of occupants. *In IOP Conference Series: Materials Science and Engineering*, 640(1). DOI:10.1088/1757-899X/640/1/012003
- Özkan, E., & Bal, İ. (2006). PKK (Partiya Karkeren Kürdistan-Kürdistan İşçi Partisi) Terör Örgütü Kronolojisi (1976 – 2006). *Uluslararası Hukuk ve Politika*(8), 146-156.
- Ramraj, V. (2005). Terrorism, risk perception and judicial review. ed.V. Ramraj, M. Hor, & Roach Kent, *Global Anti-Terrorism Law and Policy*, New York: Cambridge University Press (p. 107-129).
- Ritchey, T. (2013). Wicked Problems: Modelling Social Messe with Morphological Analysis. *Acta Morphologica Generalis*, 2(1).
- Rittel, H., & Webber, M. (1973). Dilemmas in a General Theory of Planning. *Policy Sciences*(4), 155-196.
- Roy, M., Nawab, M., & Rafique, S. (2020). The United States Counter Terrorism Strategy 2001-2020 (Evolution, Prospects and Challenges). *Orient Research Journal of Social Science*, 5(1), 56-70.
- Shevetsov, A., Sharov, V., Kozyrev, V., Shvetsova, S., Balalae, A., Shvetsov, M., & Gromomov, V. (2019). Trends of Modern Terrorism in the Metro Systems of the World. *European Journal of Security Research*(4), 149-156. DOI:10.1007/s41125-017-0019-3
- Silke, A. (2008). Research on Terrorism: A Review of the Impact of 9/11 and the Global War on Terrorism. ed. H. Chen, E. Reid, J. Sinai, A. Silke, & B. Ganor, *Terrorism Informatics*, Berlin: Springer (s. 27-50)..
- Smith, P. (2008). Terrorism in the year 2020: Examining the ideational, functional and geopolitical trends that will shape terrorism in the twenty-first century. *Dynamics of Asymmetric Conflict*, 1(1), 48-65. <https://doi.org/10.1080/17467580802034018>
- Sökmen, A. (2019). Şehir Savaşları ve Yeni Askeri Kentçilik. ed. H. Acar, *Kamu Güvenliği Politikaları: Yerelden Küresele* Ankara: Nobel (s. 201-221).
- Uzun, A., (2021). Karmaşık Sorunlar ve Kent ed. S. Ersavaş Kavanoz, A. Uzun, H. Şengün, *Kamu Yönetimi ve Politika Çalışmalarında Kötü Huyulu ve Karmaşık Sorunlar*, Ankara: Astana Yayınevi.
- Vicziany, M. (2007). Understanding the 1993 Mumbai Bombings: Madrassas and the Hierarchy of Terror. *South Asia: Journal of South Asian Studies*, 30(1), 43-73. DOI:10.1080/00856400701283662
- Wenzel, F., Bendimerad, F., & Sinha, R. (2007). Megacities-megarisks. *Nat Hazards*(42), 481-491. DOI:10.1007/s11069-006-9073-2
- Yeşiltaş, M., & Özçelik, N. (2016). *PKK Terörünün Yeni Dinamikleri Radikalleşme ve Şehir Çatışması*. SETA.

İnternet Kaynakları

- Wainwright, O. (2016). Fortress Londo: The News US Embassy and the Rise of Counter-Terror Urbanism. *Harvard Design Magazin*, No.42. <http://www.harvarddesignmagazine.org/issues/42/fortress-london-the-new-us-embassy-and-the-rise-of-counter-terror-urbanism> Erişim Tarihi: 17.06.2022
- Türkiye'nin Terörizmle Mücadelesinde Çoklu Öncelik Stratejisi. Erişim Tarihi: 11.05.2021, <https://www.aa.com.tr/tr/analiz/turkiye-nin-terorizmle-mucadelesinde-coklu-oncelik-stratejisi/1687500#>
- A Brief History of the ICA. Erişim Tarihi: 14.05.2021, <https://www.cpted.net/A-brief-history>
- What we Investigate. Erişim Tarihi: 29.04.2021, <https://www.fbi.gov/investigate/terrorism>
- Crime Prevention Through Environmental Design Control Plan. Erişim Tarihi: 14.05.2021, https://www.penrithcity.nsw.gov.au/images/documents/services/health-safety/Crime_Prevention_Through_Environmental_Design_Control_Plan.pdf
- Teröre Karşı Dayanıklı Kentler. Erişim Tarihi: 15.05.2021 <https://sehrekustu.blogspot.com/2016/06/terore-karsi-dayanikli-kentler.html>

Türkiye’de Son Beş Yılda Meydana Gelen Terör Saldırıları. Erişim Tarihi: 20.05.2021, <https://www.cnnturk.com/turkiye/turkiyede-son-5-yilda-meydana-gelen-teror-saldirilari?page=15>

Thermidorian Reaction. Erişim Tarihi: 24.02.2022, <https://www.britannica.com/event/Thermidorian-Reaction>

Grafik ve Haritalarla Türkiye’deki PKK Çatışması. Erişim Tarihi: 25.02.2022 <https://www.crisisgroup.org/tr/content/grafik-ve-haritalarla-t%C3%BCrkiyedeki-pkk-%C3%A7at%C4%B1%C5%9Fmas%C4%B1>

Canlı Bomba Saldırılarının Bilançosu Ağır Oldu. Erişim Tarihi:25.02.2022, <https://www.hurriyet.com.tr/gundem/canli-bomba-saldirilarinin-bilancosu-agir-oldu-40016453>

The Project. Erişim Tarihi: 23.02.2022, <http://www.rampart-project.eu/project/>

Securemetro. Erişim Tarihi: 23.02.2022, <http://securemetro.inrets.fr/>

Performans art to stroke memories of Belfast’s ‘ring of steel’ security cordon, [https://www.irishnews.com/arts/2022/03/23/news/drawing-the-ring-of-steel-to-stokes-memories-of-belfast-security-cordon-via-performance-arts-2618562/#:~:text=A%20unique%20feature%20of%20Belfast,a%20'ring%20of%20steel'](https://www.irishnews.com/arts/2022/03/23/news/drawing-the-ring-of-steel-to-stokes-memories-of-belfast-security-cordon-via-performance-arts-2618562/#:~:text=A%20unique%20feature%20of%20Belfast,a%20'ring%20of%20steel'.). Erişim Tarihi: 17.06.2022